

Indicatoren IBOR

Kwaliteit openbare ruimte in de ogen van de burger

Afdeling Onderzoek en Statistiek
September 2004

Inhoudsopgave

<u>1</u>	<u>Inleiding</u>	<u>3</u>
1.1	Aanleiding en onderzoeksvraag	3
1.2	Definities	4
<u>2</u>	<u>Burgerperceptie en openbare ruimte</u>	<u>6</u>
2.1	Belevingsindicatoren t.b.v. IBOR	6
2.2	Toelichting gebruik van indicatoren	10

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en onderzoeksvraag

De afdeling Openbare Ruimte pakt het beheer en onderhoud van de openbare ruimte op integrale wijze aan: Integraal Beheer Openbare Ruimte. Naast het technische beheer houdt IBOR ook rekening met de belevingswaarde en de functionele kwaliteiten van de openbare ruimte. De wensen en ideeën van burgers worden hierbij van groot belang geacht. In dit verband is de ontwikkeling van indicatoren voor de kwaliteitsmeting van de openbare ruimte ter hand genomen. Zo is begin 2002 als pilot een begin gemaakt met de kwaliteitsmeting openbare ruimte in Zwanenveld. Voor deze pilot is begin 2002 een bewonersenquête opgesteld door O&S, waarvan de resultaten betrokken zullen worden bij het inrichtingsplan openbare ruimte Zwanenveld. Ook heeft O&S bestaand materiaal vanuit de databases van de enquêtes leefbaarheid en veiligheid (GSB), Milieugedragsonderzoek en Woningmarktonderzoek (deelgebied Nijmegen) onttrokken, bewerkt en aangeleverd aan de afd. OR. Er bestond vervolgens bij deze afdeling de behoefte tot nadere definitie van indicatoren voor de kwaliteitsbepaling van de openbare ruimte vanuit het perspectief van de burger, als aanvulling op het bestaande materiaal. Deze wens heeft geleid tot opdrachtformulering binnen het Onderzoeksprogramma.

Onderzoeksvraag

Door het periodiek meten van wensen en ideeën van burgers over de kwaliteit van de openbare ruimte middels sociale indicatoren is de gemeente Nijmegen beter in staat op een meer open wijze communiceren over de gewenste kwaliteiten van de openbare ruimte en de keuzes die gemaakt moeten worden voor beheer en onderhoud. De primaire gebruiksdoelen van het beoogde indicatormateriaal zijn de oplading van nieuw op te stellen wijkbeheerplannen, met daarnaast gemeentebrede indicaties t.b.v. de programmabegroting. Het gaat in feite om "een objectieve stem uit de wijk", in plaats van de bekende "buurtburgemeesters". *Beoogd eindresultaat is een advies over te hanteren indicatoren t.b.v. de kwaliteitsbepaling van de openbare ruimte vanuit het perspectief van de burger: een selectie van relevant materiaal en/of een voorstel betreffende een onderzoeksinstrument als er momenteel geen geschikt indicatiemateriaal beschikbaar is.* Het is daarbij van belang de samenhang te zoeken met de momenteel in ontwikkeling zijnde systematiek van meetbare doelstellingen t.b.v. de programmabegroting.

IBOR kent een gebiedsgerichte benadering waarbij de statistische wijkindeling als kapstok fungeert, daarnaast is er een extra laag met zogenaamde structurelementen. Totaal worden er 15 soorten openbare ruimten onderscheiden. Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat gegevens zo veel mogelijk op wijkniveau dienen te worden verzameld. De Stadspeiling heeft een zodanige (2-jaarlijkse) enquêtedichtheid dat op het niveau van stad, stadsdelen en een aantal wijken (niet alle) valide uitspraken kunnen worden gedaan.

1.2 Definities

Wat verstaan we onder 'openbare ruimte'?

Bijna een kwart (1.369 ha) van het oppervlak van het Nijmeegse grondgebied is aan te merken als openbare ruimte (situatie 2000). De openbare ruimte onderscheidt zich van het privé-grondareaal in Nijmegen en omvat verhardingen, groen en water. Verhardingen (bijvoorbeeld rijbanen, voetpaden, parkeerplaatsen) nemen het grootste deel van deze ruimte in beslag: 52% (situatie 2000). Het groen (bijvoorbeeld parken, gazons, bosschages, plantsoenen) maakt eveneens een belangrijke deel uit (45%), terwijl water (bijvoorbeeld vijvers, kanaal, plassen) een beperkt aandeel heeft (4%).

Wat verstaan we onder 'IBOR'?

IBOR staat voor "integraal beheer openbare ruimte". Het is vooral een vernieuwde benadering waarmee de gemeente communiceert over gewenste kwaliteiten van de openbare ruimte en de keuzes die zij daarvoor moet maken ten aanzien van het beheer en onderhoud. Verschillende kwaliteitsniveaus worden bespreekbaar en meetbaar gemaakt. Zo ook de kosten van aanleg, herinrichting, beheer en onderhoud.

Wat verstaan we onder 'sociale indicatoren'?

Met een indicator bedoelen we in dit geval een meetbare variabele die ons helpt te meten of er maatschappelijke effecten optreden dankzij het gevoerde beleid (de outcome). Er kunnen hieraan zowel kwantitatieve als kwalitatieve metingen ten grondslag liggen. Het 'sociale' is gelegen in de invalshoek van de belevingswereld van de Nijmeegse burger. Voorgesteld wordt om de kennis, acceptatie, waardering en medewerking van burgers ten aanzien van de openbare ruimte meetbaar te maken door aansluiting te zoeken bij het in IBOR genoemde viertal technische waarde, gebruikswaarde, belevingswaarde en milieuwaarde en de onderliggende deelkwaliteiten.

Wat verstaan we onder 'kwaliteit van de openbare ruimte'?

Met behulp van de kwaliteitscatalogus IBOR als referentiesystematiek wordt de kwaliteit van de openbare ruimte in Nijmegen vanuit een breed perspectief bekeken. Naast de technische waarden komen ook aan bod de gebruiks-, belevings- en milieuwaarde. Na analyse van de bestaande situatie zijn voor diverse soorten openbare ruimten verschillende beheerstrategieën vastgesteld, inclusief financiële consequenties. In de zogenaamde 'kwaliteitsboom IBOR' worden aan de genoemde kwaliteitswaarden diverse onderliggende deelkwaliteiten gekoppeld. In de volgende figuur is dit in beeld gebracht, en zijn de belevingsaspecten die belangrijk zijn voor de Nijmeegse burger er aan toegevoegd.

Kwaliteitsboom IBOR	Deelkwaliteit	Burgerperceptie
Technische waarde	technische staat onderhoudbaarheid technische veiligheid	Duurzaamheid en degelijkheid ontwerp en materialen Beoogde technische kwaliteit bereiken Gebruiksveiligheid van afzonderlijke objecten
Gebruikswaarde	functionaliteit flexibiliteit handhaafbaarheid verkeersveiligheid	Voorzieningenniveau, afstemming op gebruikers Aanpassing op tijdelijke gebruiksveranderingen Gemak voorkomen ongewenst gedrag/gebruik Ervaren verkeershinder
Belevingswaarde	beeldkwaliteit netheid sociale veiligheid betrokkenheid bewoners	Uiterlijke verschijning Mate van vervuiling Bijdrage aan gevoel van veiligheid Betrokken bij openbare ruimte
Milieuwaarde	ecologische waarde gebruik van grondstoffen en energie emissies	Mate duurzame wisselwerking organismen en omgeving Beïnvloeden natuurlijke leefomgeving Negatieve invloeden op milieu

2 Burgerperceptie en openbare ruimte

2.1 Belevingsindicatoren t.b.v. IBOR

Naast de reeds door de afdeling Openbare Ruimte benoemde technische ('harde') indicatoren gaan we hier op zoek naar ('zachte') belevingsindicatoren. Aan de kwaliteitswaarden en de onderliggende deelskwaliteiten (opgenomen in de eerdergenoemde kwaliteitsboom IBOR) kunnen we indicatoren verbinden die de perceptie van de burger weergeven.

Bij gebruikswaarde gaat het dan om de tevredenheid over openbare ruimte t.a.v. inrichting en voorzieningen.

Binnen het aspect belevingswaarde komt tot uitdrukking de tevredenheid over het onderhoud van de openbare ruimte, een oordeel over het uiterlijk van de woonomgeving, onveiligheidsgevoelens en de mate van betrokkenheid van bewoners bij "hun" openbare ruimte.

Als het gaat om milieuwaarde is daar enerzijds het oordeel van burgers over bijvoorbeeld de ecologische waarde van de openbare ruimte mee bedoeld. Anderzijds gaat het over negatieve invloed van emissies op het milieu.

Burgers kunnen ten slotte een oordeel hebben over de technische waarde van de openbare ruimte, waarbij met name de kwaliteit van de verharding centraal staat, maar ook de technische veiligheid van objecten in de openbare ruimte.

De volgende tabellen geven een overzicht van de aan deelskwaliteiten verbonden indicatoren die de perceptie van de burger over de openbare ruimte moeten gaan weergeven. De *schuin gedrukte* indicatoren zijn vooralsnog niet beschikbaar.

Figuur: Overzicht belevingsindicatoren IBOR

Kwaliteit Openbare Ruimte	Deelkwaliteit (IBOR-definitie)	Indicator perceptie burger	Vindplaats / bron
Algemeen		<i>Tevredenheid over de openbare ruimte in de buurt (totaalbeeld)</i>	Te ontwikkelen
		<i>Kwaliteit nu, in vergelijking met 2 jaar geleden (sterk vooruit gegaan, enigszins, gelijk gebleven, enigszins achteruit, sterk achteruit gegaan)</i>	Te ontwikkelen

Kwaliteit Openbare Ruimte	Deelkwaliteit (IBOR-definitie)	Indicator perceptie burger	Vindplaats / bron
Gebruikswaarde	Functionaliteit (voorzieningenniveau, afstemming op gebruikers)	<i>Tevredenheid over inrichting openbare ruimte woonomgeving (o.a. trottoirs)</i>	Te ontwikkelen
		<i>Tevredenheid over inrichting hoofdwegen</i>	Te ontwikkelen
		<i>Schaalscore 'ervaren verkeersoverlast in eigen buurt'</i>	Stads- en Wijkmonitor 2003
		<i>Tevredenheid over inrichting fietspaden</i>	Te ontwikkelen
		<i>% tevreden over groenvoorzieningen in de buurt</i>	Stads- en Wijkmonitor 2003
		<i>% tevreden over speelmogelijkheden kinderen in eigen buurt</i>	Stads- en Wijkmonitor 2003
		<i>% tevreden over parkeergelegenheid in de buurt</i>	O&S (Stadspeiling)
		<i>'Hondenpoep op straat (incl. gazons etc.): vaak/soms/bijna nooit</i>	O&S (Stadspeiling)
		<i>Acceptatie zichtbare waterafvoer (incl. plasvorming)</i>	Te ontwikkelen
		<i>Tevredenheid over aantal afvalbakken in de buurt</i>	Te ontwikkelen
	Flexibiliteit (aanpassing op tijdelijke gebruiksveranderingen)	<i>Stoort u zich aan werkzaamheden in de OR? Stoort u zich aan werkzaamheden in de OR als het gaat om verbeteringen in uw woonomgeving?</i>	Te ontwikkelen Te ontwikkelen
	Handhaafbaarheid (gemak voorkomen ongewenst gedrag/gebruik)	<i>Mate waarin ongewenst gedrag samenhangt met inrichting OR</i>	Te ontwikkelen
	Verkeerveiligheid (verkeershinder)	<i>schaalscore ervaren verkeersoverlast in eigen buurt</i>	Stads- en Wijkmonitor 2003

Indicatoren IBOR

Kwaliteit openbare ruimte in de ogen van de burger

Figuur: Overzicht belevingsindicatoren IBOR

Kwaliteit Openbare Ruimte	Deelkwaliteit (IBOR-definitie)	Indicator perceptie burger	Vindplaats / bron
Belevingswaarde	Beeldkwaliteit (uiterlijke verschijning, samenhang, identiteit)	% stelling "In mijn buurt liggen mooie straten"	O&S (Stadspeiling)
		% stelling "Nijmegen is een mooie stad"	O&S (Stadspeiling)
		<i>Tevredenheid beeldkwaliteit groen in eigen buurt</i>	Te ontwikkelen
		<i>Tevredenheid beeldkwaliteit waterpartijen in eigen buurt</i>	Te ontwikkelen
	Netheid (mate van vervuiling)	% dat buurt niet schoon vindt	O&S (Stadspeiling)
		Mate van verloedering van woonbuurt (bekladdingen, vernielingen, hondenpoep, rommel op straat)	Stads- en Wijkmonitor 2003
		% tevreden over onderhoud wegen en fietspaden in eigen buurt	Stads- en Wijkmonitor 2003
		<i>Tevredenheid over aanpak onkruid (op straat / in openbaar groen)</i>	Te ontwikkelen
	Sociale veiligheid (bijdrage aan gevoel van veiligheid)	% onveilig gevoel buurt	Stads- en Wijkmonitor 2003
	Betrokkenheid bewoners (betrokken bij openbare ruimte)	Mate van betrokkenheid bij de buurt	Stads- en Wijkmonitor 2003
		Mate waarin men bereid is zich in te zetten voor de buurt	Stads- en Wijkmonitor 2003
		Mate waarin men heeft meegedaan aan activiteiten (onderhoud) in de buurt	Stads- en Wijkmonitor 2003

Figuur: Overzicht belevingsindicatoren IBOR

Kwaliteit Openbare Ruimte	Deelkwaliteit (IBOR-definitie)	Indicator perceptie burger	Vindplaats / bron
Milieuwaarde	Ecologische waarde (mate duurzame wisselwerking organismen en omgeving)	<i>Oordeel over beschikbare ruimte voor flora en fauna in de OR</i>	Te ontwikkelen
	Gebruik van grondstoffen en energie (o.a. materialen beïnvloeden natuurlijke leefomgeving)	<i>Oordeel over gebruik duurzame materialen in de OR</i>	Te ontwikkelen
	Emissies (via lucht, bodem en water negatieve invloed op milieu)	% bewoners geluidsoverlast verkeer	Stads- en Wijkmonitor 2003
		% bewoners stankoverlast	Stads- en Wijkmonitor 2003

Kwaliteit Openbare Ruimte	Deelkwaliteit (IBOR-definitie)	Indicator perceptie burger	Vindplaats / bron
Technische waarde	Technische staat (duurzaamheid en degelijkheid ontwerp en materialen)	<i>Tevredenheid inrichting openbare ruimte woonomgeving (zie ook onder gebruikswaarde)</i>	Te ontwikkelen
		<i>Oordeel over toegepast verhardingsmateriaal in de straat</i>	Te ontwikkelen
		<i>Oordeel over toegepast verhardingsmateriaal op fietspaden en trottoirs</i>	Te ontwikkelen
		% tevreden over straatverlichting	Stadsgetallen
	Onderhoudbaarheid (beoogde technische kwaliteit bereiken)	Totaal aantal meldingen bel & herstellijn in verhouding tot aantal woningen	Stads- en Wijkmonitor 2003
		Aantal meldingen/klachten over straatreiniging	Stadsgetallen (op stadsdeelniveau)
	Technische veiligheid (gebruiksveiligheid van afzonderlijke objecten)	<i>klachten over de veiligheid van specifieke objecten</i>	Te ontwikkelen

2.2 Toelichting gebruik van indicatoren

Het grootste deel van de in de matrix-tabel genoemde indicatoren kan direct gebruikt worden door de opdrachtgever t.b.v. het opstellen van nieuwe wijkbeheerplannen. Een zeker deel is voorzien van de aanduiding "te ontwikkelen". O&S zal er naar streven deze kengetallen in de nabije toekomst te kunnen presenteren. In de laatste kolommen van de tabellen uit paragraaf 2.1 is de vindplaats van het bijbehorende cijfermateriaal aangegeven. Daar waar 'O&S (stadspeiling)' is vermeld kan contact worden opgenomen met Henk Moeniralam voor specifieke uitdraaien op stadsdeelniveau en in een aantal gevallen op wijkniveau.

Er is gekozen voor het toepassen van bestaand indicatormateriaal, waarbij met name informatie uit de Stadspeiling 2003 wordt gebruikt. De standaard enquetedichtheid daarvan maakt betrouwbare uitspraken op stadsdeelniveau mogelijk en niet altijd op wijkniveau. Een aantal Nijmeegse wijken is in 2003 t.n.v de Stadspeiling 'verdicht geenqueteerd', wat de mogelijkheid geeft om statistisch betrouwbare uitspraken te kunnen doen op wijkniveau: Benedenstad, Centrum, Hengstdal (deelgebied Spoorbuurt), Nijveld (deelgebied Willemskwartier), Biezen, Wolfskuil, Neerbosch Oost (deelgebieden maisonettes en Tubastraat e.o.), Goffert (deelgebied Kolpingbuurt), Hatertse Hei, Grootstal, Hatert, Meihorst, Aldenhof, Malvert, 't Acker (deelgebied Zellersacker), De Kamp (deelgebieden Voorstenkamp en Gildekamp), Oosterhout, Lent (deelgebied Visveld).